

parlen III, 143), els clavà un suecà, tot inflat de l'orgull de la seva gran ciutat. Verament és un poble petit: hi ha mal?

Però escoltem el que n'explica Cavanilles: «desde la Murta --- en lo más alto del cerro, la llanura en donde están *Fortaleny*, Riola y Polinyà, que forman la villa y honor de Corvera --- el Xucar inunda con sus aguas la llanura entre Cullera y Corvera, convirtiéndola --- en un lago de dos leguas; aun cuando el río no sale de su cauce, se ve todo lleno de manantiales --- cruzado con canales para facilitar la cría del arroz --- el secano y huerta producen 1600 cahices de trigo --- viven en los 4 pueblos 643 familias: 213 en Polinyà, 150 en Riola, 30 en *Fortaleny* y 250 en Corvera --- en *Llaurí* 8 vecinos y en Favareta 20» (I, 210-211). Fora de la humil Favareta, és, doncs, el més petit.

Però ben antic, com el qui més d'ells. Ja figura: *Fortalen*, en el *Rept.*, com alq. de Corbera (Bof. 388), i *Fortolena*, a propòsit d'una donació del te. d'Alzira (359), terme que en aquell temps s'estenia amplament (i ja hem vist que Cavanilles es mirava *Fortaleny* des de damunt de La Murta d'Alzira). Després: 1268: *Fortaleny* (MtzFdo., *Doc. Val. ACA* I, 824); 1268: *Fortalena* (MiretS., *Itinerari de Jaume I*, 414); 1279: «los sarraïns de *Fortaleny* ---» (MtzFdo., o. c. II, 493).

SSiv. transcriu d'una escr. de 1276 del mon. de Vallidigna, on diu Guillem de Rocafull: «dono Hospitali Sti. Antonii --- capellam quam ego construi feci --- in *alcaria* de *Fortaleny*». I en dóna altres dades de 1286 i 1305. Ja aviat es degué poblar de cristians, com tots aquests pobles de la Ribera Baixa, car com tots ells (fora de Favareta i Llaurí, els més extrems i petits) manca en els censos de moriscos dels Ss. XVI-XVII. Carta de població o biblg. en Lz. Vargas (1774, II, 40).

Però el 1279 eren «sarraïns», i les nombroses cites, que acabem de donar, de mj. S. XIII, proven que és una població anterior a la Conquesta: indici ja decisiu contra tota etimologia catalana.

ETIM. És, doncs, forçós que sigui aràbiga o almenys mossàrab. Ningú n'ha escrit res, sinó una conjectura que en féu Nicolau Primitiu Gz. Serrano, basant-se en una afirmació d'Escolano, que el nom venia d'un fort que hi hauria.¹ Una *torre del Colomer* a les últimes cases del poble, derruïda c. 1916, ja SSiv. refuta que vagi tenir cap antiguitat. Era un colomeret de fer volar coloms (!).²

Crec que hem de partir de la base que és un compost en *-aleny*, format amb l'àrab *al-^cain* 'de la font, ullal o deu', com els nombrosos noms en *-aleny* (o terminacions quasi iguals) que veiem a l'entorn: *Rossaleny*, amb var. *Ressalany*, en el te. de Massalavés < *ra's al-^cain* 'cap de la deu, punta d'emergència, ullal' (cf. CAPUT-AQUIS al nostre article *Caboet*, *Capdet*, *Caudete*); cast. *Rozalén*, prop de Tarancón, prov. Cuenca; *Seguereny/Sagueirén*, antiga alqueria d'Albalat de la Ribera (6 k. a l'O. de *Fortaleny*) (SSiv., 375, donada junt amb *Riola* l'any 1258), que sembla ser *sâgîr ^cain* 'ullal petit' (potser encreuat amb *sâqi al-^cain* 'sèquies de la deu'); en fi, la variant *Fortalena*, del *Rept.*, és

paral·lela a *Marxalena* (ara *Marxalenes* suburbi de València) < *març al-^cain* 'marjal de la deu'. *Rambla Rosalena* en el p. j. de Requena (GGRV, Val. II, 612) < *ra's al-^cain*.³

Tornant a llegir el tros citat de Cavanilles, veiem que prop de *Fortaleny* tot són *manantiales*, que els noms dels pobles circumdants, com *Favareta*, signifiquen 'font' o clotades aigualoses (*Llaurí*) o 'sèquia, ullal' (*Seguereny*). I, així com així, a *Fortaleny* mateix hi ha font. Aquests paral·lels ens donen, doncs, una base ferma per al segon membre *-al-^cain* del compost *Fortaleny* < *fort al-^cain*.

Per al primer membre del compost es veuen tres possibilitats. Totes tres, d'etimologies més o menys sostenibles.

A) *Furn al-^cain* 'el forn de la deu': a l'art. *for*, acabem de veure que aquest mot era tan aràbic com romànic, i que del mot aràbic vénen *Forna* i altres NLL val. (detallats a l'art. precedent), que sovint revestí l'acc. 'cova, forat d'entrada'. Hi ha, però, el seriós entrebanc fonètic de la síl·laba *-ta-* i no *-na-*, car una dissimilació ben natural ens duria fins a **Forda-*, però *-dano* és encara *-ta-*.

B) Potser un híbrid format amb el cat. *forat*? La màcula d'hibridisme minvaria un poc si fos amb el mossàrab. I que *forat* fos mossàrab és cosa incerta però no pas infundada.⁴

C) *Harî al-^cain* seria 'barranc, o forat, de la deu'. La fatha aràbiga (vocal a) sona fortament velar entre les tres consonants velaritzants *b*, *r*, *f*. Doncs sonava *hârî al-^cain* (o sigui *hôrî*) que havia de donar *fortalén* normalment. El sentit es referiria al barranc per on desemboca l'aigua des del «Cerro central» de l'«honor» de Corbera,⁵ o al forat per on brolla la deu, i després a la sèquia o sequoi que se n'alimenta, i al poble mateix: que hi passa arran.

El mot pertany a l'arrel aràbiga *hrt*, originàriament 'tornejat, foradar amb torn': Dozy (*Suppl.* I, 362-3). Era de l'àrab comú i de tots temps, també del d'Espanya i Magreb: *hrt* «tornare» (*RMa*); sovint aplicat a recipients per beure: «*harta*: botana de la bota de vino» (*PAlc*, 118a33), «bouchon qui empêche un liquide de fuir» (Dozy).

Però també consta l'aplicació del mot al terreny; així a Algèria *harat* «creuser une ravine», «raviner, en parlant de l'eau», «fendre, ouvrir»; i el mateix substantiu *hurî*⁶ consta en Beaussier amb el significat de «ravin»; el mateix *RMa* també dóna *harî*, sense definició especial com a substantiu, però sí en l'art. de l'arrel *hrt* (indubtablement, és clar, aplicat a totes les accs. d'aquesta arrel, no sols a la de «tornare cum torno putei vel molendini», que dóna en glossa, 612.6.7). Tenim, doncs, molts testimonis que *hrt*, partint del sentit general de 'forat' i el particular de 'forat per a líquids i aigües' s'especialitzava en el de 'barranc amb aigua' a Algèria. Sens dubte igual en el d'Espanya.

I en particular tenim moltes proves toponímiques